

actis expresse loquuntur. Postremo *dies panis a Chrysostomo* vocatus est, quod fideles singulis dominicis ad recipiendam sacram Eucharistiam convenienterent. Dominicæ diei celebrationem iniere Christiani a vespere Sabbati. Insuper veteres fideles constanter, et assidue omnibus publici cultus solemnitatibus vacabant; et quidem eo studio, ut nonnisi morbus, aut alia magna quaedam necessitas illos ab hoc cultu abstraxerit. Hinc aegrotantibus, ac detentis in carcere Eucharistia per Diaconos administrabatur, qui eam ad illos deferebant, ut sic, quantum fieri posset, cum publico conventu participarent. Illud heic tantummodo animadvertisendum, ipsis etiam difficillimis persecutionis temporibus, quando interdiu ad colendum Deum sine vitae periculo congregari non poterant, nocturnos et antelucanos ob id conventus celeberras. Aliud ferventioris studii in diei dominicae observatione documentum est, quod longis vigiliis, sive nocturnis conventibus religiosae illius diei solemnitati sese praeparare consueverint. Et sane antelucani coetus licet persecutionis primum temporibus instituti sint; attamen persecutionibus iam finitis, ceu utile pietatis exercitium adhuc perdurarunt; et licet nullum hac de re esset Ecclesiae praeceptum, magna lamentum cum alacritate, et assiduitate ab omnium ordinum hominibus frequentabantur. Huc quoque facit, nimirum multis in locis, ac maxime in civitatibus, maioribusque Ecclesiis duos die dominica sermones fuisse habitos, ad quos fideles frequenter confluabant, uti ex Chrysostomo, Basilio, Augustino, aliisque.

II. Dies dominica semper in Ecclesia habita est ceu dies Resurrectioni consecrata. Ex pluribus Christianorum Imperatorum legibus hac die omnes lites, et actiones forenses prohibentur iis solum exceptis, quae absolutae essent necessitatis, vel magnae charitatis. Vetita quoque die dominica omnia negotia secularia, ac serviles operae iis exceptis, quibus vel ex magna necessitate, vel ex charitate vacandum esset. Eusebius in vita Constantini Libro IV. cap. XVIII. duas leges memorat, quibus, suis

LIBER OCTAVUS

DE FESTIS

CAPUT I.

De origine, et observatione diei Dominicæ
inter christianos.

I. *Dies Dominicæ in Ecclesia* (1) inde ab ipsis Apostolorum temporibus semper magna cum veneratione est celebrata: id ex pluribus Novi Testamenti locis liquet, ac praecipue ex Act. cap. XX., ubi haec habentur. *Una autem Sabbati cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis.* S. Johannes Apoc. cap. 2. diserte eum vocat diem dominicum. *Fui in spiritu raptus die dominico* S. Ignatius Martyr manifeste ad eiusdem diei observationem respicit, ubi Magnesianos iubet non amplius sabbatizare sed secundum diem dominicum (*κυριακην*) vivere. Insuper Plinius epistola ad Traianum, ubi de Christianis refert, quod essent soliti statu die ante lucem convenire, carmenque Christo tamquam Deo dicere, procul dubio diem dominicum intelligit. Ad haec veteres Patres aliquando diem solis nominant; ac praesertim S. Justinus Martyr *Apolog.* II. et Tertullianus *Apolog.* cap. XVI., qui de sacris conventibus eo die a fidelibus

(1) Thomasinus, *de dierum festorum celebratione*. Liber II. Caput I.

militibus eo die ab omni militari exercitio cessandum praescriperit. Id etiam Sozomenus indicat, ac ipsae Constantini leges, altera in Theodosiano, altera vero in Justiniane codice adhuc extantes, cunctarum artium officia venerabili die solis quiescere praescribunt. Adhaec et Episcopus loci iudices identidem monere iubetur, ut in hac parte officio suo deesse ne velint. Simile quid statutum invenitur in Synodo Aurelianensi V. anni DXLIX. Spectacula, ludi, scenae theatrales ac ferarum cursus die dominica prorsus vetita; idque ex pluribus Theodosii senioris, Leonis, et Anthemii, aliorumque Imperatorum legibus constat.

III. Maxima igitur Religione se gesserunt veteres diebus Dominicis, aliisque festis, cuius rei luculentissimum suppeditat argumentum (praeter allata), Theodorus Cantuariensis Episcopus. Testatur enim Graecos ac Latinos die dominica non navigasse, neque equitatui vacasse, neque in eorum curru ambulasse nisi ad Ecclesiam tantum, ex quibus collendum est, quicquid ultra vitae necessaria erat, vetitum fuisse. Praeterea die dominica nullum omnino ieunium agit permittebatur. Hinc Augustinus Manichaeos damnat, quod ea die ieunent, quasi idem hoc sit ac in Resurrectionem Jesu Christi non credere: et Leo Magnus Priscillianistas ob eandem consuetudinem damnat. Illud heic iuvat animadvertere, fideles die dominica semper stantes fuisse precatos, iis tantummodo exceptis, qui sub publica poenitentiae disciplina constituti essent. Verum hac de re alibi meminimus.

CAPUT II.

De festo Circumcisionis.

I. Prima Januarii die Circumcisionis Jesu Christi festum colitur, quod promiscue in Martyrologiis veteribus sub nomine Circumcisionis Domini, et Octavae Domini occurrit; interdum utrumque coniungitur. Frequentius in Libris Liturgicis: Octavae Domini. Sunt aliqui inter

eruditos qui hoc Festum Concilio Turonensi an. 567. habito adscribunt, ubi in canone XVII. tom. 5. collectio-
nis Labbeanae haec leguntur: *Ad calcandam Gentilium
consuetudinem, Patres nostri statuerunt, privatas Januarii
fieri Litanias, ut in Ecclesiis psallatur, et hora in kalendis
octava, in ipsis Kalendis Circumcisionis Missa Deo propitio
celebretur.* Quoniam vero ex verbis Concilii Turonensis deduci non potest, tot res in eo memoratas tunc potissimum fuisse constitutas ad celebrandum Festum Circumcisionis; quin etiam ipsa Concilii verba eas res multo ante sancitas et in morem introductas demonstrant, nemo est qui antiquitatem et solemnitatem huius Festi non videat. Et re quidem vera de ea meminerunt Acta Martyr-
ii S. Almachii, qui cum spectaculis gladiatorium interes-
set, quae Kalendis Januarii dabantur, coram populo clama-
vit: *Hodie octavae Dominici diei sunt; cessate a superstitionibus Idolorum, et a sacrificiis pollutis:* et propterea a multitudine, spectaculorum studiosa, facto in eum impetu, trucidatus statim est coram Alipio Urbis praefecto. Por-
ro mortem oppetiit Sanctus iste Martyr, imperante Theo-
dosio Magno, Alipio Urbis Praefecto. Consequens ergo est, Festum octavae Nativitatis et Circumcisionis statutum in Ecclesia fuisse ante IV. saeculi finem (1). Mentio quoque fit Festi huius titulo Octavarum Domini in antiquo Sacramentario Romano, a Cardinali Thomasio vulgato. Prima Ecclesiae Latinae Martyrologia, S. Hieronymo adscripta, notant aperte hac die: *Circumcisio Jesu Christi secundum carnem.* Constat insuper, S. Gregorium Pontificem in prisco Sacramentario Romano, quod asservatur in Vaticano, memoriam Circumcisionis Jesu Christi adiunxit esse octavae Nativitatis, his verbis: *Per Christum Do-
minum nostrum, cuius hodie Circumcisionis diem, et Nati-
vitatis octavam celebrantes.* Alia Bedae, Adonis, atque U-
suardi Martyrologia, nec non Ordo Romanus de hoc Fe-
sto loquuntur sive titulo Octavae Nativitatis, sive Cir-
cumcisionis, sive utriusque: *Octava Domini et Circum-*

(1) Georgi, *Martyrologium Adonis annotationibus illustratum.*

cisio, uti monet vetustum Martyrologium Romanum, publici iuris a P. Rosweido factum. Kalendis Januarii, unde novi anni curriculum auspicabantur, illa apud Gentiles iamdudum inolevit, consuetudo; ut superstitionis ritibus, indecoris choreis, nefandis cruentisque spectaculis diem illum foedarent potius, quam celebrarent; vias cantibus et saltationibus circuibant, atque a quacumque in temperantia non abstinebant. Ex adverso autem cum Kalendae Januarii Sanguinis Jesu Christi primitiis consecratae fuissent, Christiani diem hunc, longe aliter atque In fideles, solemni ritu celebrabant, vehementiori studio divinis rebus animum adiungentes, atque additis ieuniis, et litanis, quibusdam veluti expiationis hostiis offensum divinum Numen placare satagebant. Hinc S. Ambrosius de Kalend. jan. sermone II. haec habet: *Tunc nos simus sobrii atque ieuni, quo intelligent, laetitiam suam nostra abstinentia condemnari.* Et S. Augustinus in psalm. XCVIII *Per istos dies ad hoc ieunamus, ut quando ipsi laetantur, nos pro ipsis gemamus.*

II. De ieunio eo die olim ab Ecclesia celebrato agunt Ordo Rom. cap. XX., et Albinus Flaccus de divinis Officiis cap. XL. Litanias etiam eadem ex causa ea die celebrandas, uti et ieunia servanda Synodus Turonensis II. praecepit: ac tandem ne laetitiae canticum *alleluia* caneretur, vetuit Synodus Toletana can. X. Religiosae istae consuetudines ea quoque de causa sunt introductae, quod ex fidelibus etiam nonnulli eo die superstitionis gentilium ritibus operam dare, ac publica spectacula frequentare non dubitarint; uti patet ex plurimis hanc in rem veterum Patrum ad populum declamationibus, praeципue Augustini, Maximi Taurinensis, et Petri Chrysologii. Eosdem quoque abusus, sancitis legibus, extirpare curarunt Concilia. In vetustis quibusdam Missalibus binae Missae huius diei reperiuntur; altera de B. Virgine, de Circumcisione altera. Et Durandus Scriptor XIII. saeculi in *Rationali* Lib. 3. cap. 15. testatur aetate sua duas hac die Missas celebrari solitas, de Circumcisione, et Beata Virgine, quod quidem nunc abolitum est. Verum

inde factum est, ut in Festi huius tum Officio, tum Missa plura contineantur, quae ad Beatissimam Virginem spectant. In Missali Gothicō habentur etiam hac die duae Missae, altera Circumcisionis, altera contra idolatrias, quae ea die patrabantur. In Ecclesia S. Dionysii in Gallia Missa erat tota de Nativitate, sicut die Natalis, Evangelium tantum de Circumcisione. Solemne fuit etiam hac die in Ecclesia S. Martini festum novi anni, cuius officium ac ritus resert antiquum Rituale.

CAPUT III.

De Festo Epiphaniae.

I. Epiphaniae Festum celebratur sexta die Januarii. Epiphania, graece Επιφανεια, manifestationem significat; Epiphania graecae linguae vocabulo manifestatio dici potest; verba sunt D. Augustini Serm. 203. alias 64. de divers. Tres apparitiones seu manifestations Jesu Christi hac die ab Ecclesia recoluntur. Commemoratio fit adorationis Magorum, qua Dominus Jesus demonstratus est gentibus: Baptismatis, quod ab Johanne suscepit, cum voce delapsa de caelo, *Hic est filius meus dilectus*, Judaeis innuit: et conversionis denique aquae in vinum, qua factus est manifestus discipulis. Patres quoque Ecclesiae hoc Epiphaniae nomen adhibuerunt, ut universa festa ista significant. Nomen insuper Theophaniae, quod *manifestatio Dei* significat, Nativitatis festo imposuerunt. Hoc sane pacto S. Isidorus Pelusiota primum Salvatoris adventum Theophaniam vocat; Eusebius, et Gregorius Nazianzenus eadem utuntur Theophaniae voce, qua Jesu Christi nativitatem exprimant. Cum hoc eodem die, ut dudum diximus, etiam Jesu Christi Baptismus celebretur propterea Festum hoc ab aliquibus dictum est *Festum Illuminationis*, seu *Festum luminum verum* D. Hieronymus vehementer contendit, eiusmodi denominacionem omnino reiiciendam, et Festum huius diei *Festum Epiphaniae* esse appellandum. Est quoddam Bruxellense manuscriptum Martyrologium, quod P. Sollerius retulit

in notis ad Martyrologium Usuardi , ubi monemur; non modo adorationis Magorum, Baptismatis Jesu Christi, et conversionis aquae in vinum, sed multiplicationis etiam panum, et piscium hoc eodem die memoriam recoli consueisse, quod confirmat etiam D. Augustinus Serm. 28. de tempore, qui primus est de Epiphania. Fortasse ea fuit peculiaris quarundam Ecclesiarum disciplina , ut etiam nunc est Ecclesiae Mediolanensis , quod notat Galesinius in notis ad Martyrologium pag. 12. Ecclesia ex antiquissima Traditione, nos monent Scriptores Ecclesiastici, tria haec festa ut ea simul coleret, comprahendisse. Tria insuper haec festa vicissim iuncta reperimus sexto Januarii die in Martyrologiis bene multis, uti animadversum a Molano fuit in annotationibus ad Usuardum. Sextam Januarii diem scribit Orosius Lib. 6. tribus Augusti triumphis fuisse celebrem; ex quo conjicit Florentinius in exercitat. 3. de Historia Magorum, quam in suo Martyrologio inseruit, Ecclesiam fortasse hoc uno die tria Redemptoris nostri miracula coniunxisse , quae inanibus Ethnicorum triumphis opponeret.

II. Scribit Thomassinus Tractatu de Festis Lib. II. cap. 7. num. I. Nullus sane mentis inficiabitur, Epiphaniae solemnia maxima semper et celeberrima fuisse. Et Lib. III. cap. 1. afferit testimonia veterum Patrum, et cap. 5. Conciliorum loca, quibus mentio fit de maxima Epiphaniae solemnitate. Galesinius in notis ad Martyrologium pag. 13. ita de hoc Festo loquitur: *De cuius sane diei celebritate pluribus disserendum non est, cum res a Patribus, tum Latinis, tum Graecis explicata satis admodum in promptu est.* Suarez vero tom. 1. de Religione Lib. 2. cap. 5. num. 1. putat magni huius festi celebrationem Apostolis auctoribus tribuendam. Et Gretserus tom. 5. operum suorum novissimae editionis Lib. 1. de Festis cap. 30. *Festum hoc, inquit, antiquissimum est.*

III. Epiphaniae festivitas maxima (1) semper cum ve-

(1) Martene, *De antiqua Ecclesiae disciplina in divinis celebrandis officiis* cap. VIII.

neratione celebrata fuit. Hinc huius diei observatio eadem erat, atque Nativitatis, aliarumque maiorum festivitatum. Huius autem festi die a saeculo IV., solemnis Baptismus ministrabatur Catechumenis in Ecclesia Orientali atque Occidentalii. Virginum consecratio in Epiphania praesertim olim celerabatur ex Gelasii Papae decreto in Epistola 9. ad Episcopos Lucaniae. Romae et in pluribus Ecclesiis Galliae ante *Te Deum* legebatur *Liber generationis Jesu Christi*. In quibusdam Ecclesiis, servatus fuit mos ad tertium Nocturnum legendi cum luminibus, incenso, et ornamentis tria Evangelia , et tres Homiliae eadem solemnitate , quae in Natali leguntur ; Evangelia autem erant de adoratione Magorum , de Baptismo Jesu Christi , et tertium de primo eius miraculo. Noctis officium omni aevo celeberrimum fuit. S. Caesarius Areلاتensis c. 15. precipit vigilare a nona hora vespertina usque ad matutinam , ut fit in Natali. Insuper hoc Festum , vigilia et ieunio praeente , celebrabatur. Nunc vero vigilia praeit tantum sine ieunio.

IV. Antiquissimus est Ecclesiae mos (1), ut die Festo Epiphaniae quotannis festa mobilia denuncientur. At vero quoad huius institutionis originem, est illa plane VI. saeculo antiquior, utpote suam ducens originem a Concilio Nicaeno I. in quo cum decretum fuisset contra Quartodecimanos Festum Paschatis uno eodemque die, eoque Dominico celebrandum esse, quaestio deinceps agitari coepit de ratione diei Paschatis inveniendi. Patres Ni-caeni, quibus compertum erat Aegyptios a vetustissimis usque temporibus Astronomiae scientiam pree omnibus maxime coluisse , ad Alexandrum Episcopum Alexandrinum curam ineundi rationes astronomicas detulerunt, ut adhibito etiam doctorum virorum consilio, verum cuiusque Paschatis diem constitueret; neque illud negotii Alexandro tantum , sed omnibus Alexandrinis Episcopis eius successoribus datum voluerunt. Quae omnia refert

(1) Catalano, *Pontificale Romanum Commentariis illustratum*. Tom. III. tit. I.

Baronius ad annum Jesu Christi 325. ubi auctoritate S. Leonis ostendit, Alexandrini Episcopi Paschalem Epistolam Remano Pontifici multi semper consuevisse, qui deinde omnibus Ecclesiis Paschalem diem indicebat. Haec omnia confirmat Joannes Baptista Casalius *de veteribus sacris Christianorum ritibus* Romanae edit. ann. 1647. pag. 421. Perseveravit mos iste in Ecclesia Alexandrina, quamdui Catholicae communionis ibi sederant Episcopi; postquam enim haeresiarchae intrusi sunt, interceptum quoque huiusmodi fuit officium. Denunciato autem Paschatis die, sequebatur alicubi oblatio, in qua olim exemplo Magorum aurum, thus, et myrra ad altare offerebatur. In Ordinario Ecclesiae Lemovicensi hic ritus praescribitur. In nonnullis Ecclesiis remansit benedictio solemnis aquae in Epiphania, quae hactenus viget in tota Orientali Ecclesia, uti patet ex Codino Cropolalata de *Officiis* cap. 8. Cuius ritus auctorem Petrum Fullonem Antiochenum Episcopum facere videtur Theodorus Lector Lib. 2. Tametsi longe ante Fullonem esset haec benedictio usu recepta, sed media siebat nocte, ut patet ex Chrysostomo *Homilia de Baptismo Christi*. Ex hac aqua Graeci in Ecclesia, non solum aspergebantur et potabantur, sed etiam domum referebant, cui Deus hanc largiebatur benedictionem, ut multis annis incorrupta permaneret. Et re quidem vera cum (1) ea sit utriusque Ecclesiae Graecae ac Latinae consensio, Jesum Christum die Epiphaniae, uti diximus, fuisse baptizatum, mirum videri non debet, si in memoriam Christi baptismatis celebrari hac die sacram caeremoniis solemnis aquae benedictio consuevit. Porro qui ad Jordanem olim habitabant populi, in memoriam, et honorem Jesu Christi baptismatis, qui in eo hac die a Johanne tinctus est, in eundem fluvium descendere, ac sese abluere solebant. Neque id in solo Jordane fieri consueverat, sed pluribus aliis in locis Orientales populi fluvios, fontesve benedicebant,

(1) Vide Pauli, *De ritu Ecclesiae Neritinae exorcizandi aquam in Epiphania*.

atque in eos sese immergebant, quasi proprium renovaturi, sive Christi imitaturi baptismum. In officio Lectiones primi Nocturni, ab Isaia desumptae, designant Gentilium vocationem ad fidem, progressum, gloriam, et exaltationem Ecclesiae, Evangeliumque per universum mundum fere diffundendum. In Lectionibus secundi Nocturni S. Leo aperte declarat, praecipuum Epiphaniae obiectum vocationem esse Magorum, et in iis, et per eos omnes populos, et Imperium Romanum, et omnia Regna ad cognitionem Jesu Christi vocata fuisse significat.

V. Tres dies primi post Epiphaniam feriati erant, aequae ac ii post Pascha, et hoc adnotatur in antiquis Ritualibus Cardinalis Thomasii, ubi statio prioris diei fiebat ad S. Petrum ad Vincula, statio secundae ad S. Anastasiam, et tertiae ad SS. Johannem, et Paulum. Singulis octavae diebus tres tantum dicebantur psalmi, et tres Lectiones cum suis Antiphonis, et Responsoriis, nec dicebantur novem Lectiones, nisi in Dominica infra octavam. Quod attinet ad diem octavam Epiphaniae, huic adnexa est specialis memoria Baptismatis Jesu Christi, quod praecipuum Officii obiectum est. Romae quandam hodiernum officium totum erat de Baptismo Christi, nunc autem de eo habetur Evangelium tantum. Docet Amalarus Lib. 4. c. 34. aetate sua huius diei Missam fuisse totam de Jesu Christi Baptismo.

CAPUT IV.

De Dominica Septuagesimae Sexagesimae et Quinquagesimae.

I. Juxta diversum Ecclesiarum ritum Dominicæ Septuagesimæ Sexagesimæ et Quinquagesimæ, ordinantur ad Quadragesimale iejunium. Qui Sabbato non ieunabant, ut in more erat in Oriente, anticipabant Quadragesimam una hebdomada, quae Sexagesima nominabatur; qui neque feria quinta, neque Sabbato ieunabant, anticipabant eam duabus hebdomadis, quas appellabant Septuagesimam; qui denique neque feria quinta maioris

hebdomadae, neque Sabbato Sancto ieunabant, duos hosce dies aliis quatuor adiungebant diebus, ut quadragenarium complerent numerum, talemque hebdomadam appellabant Quinquagesimam. Concludimus igitur, quod ex anticipatione ieuniorum Quadragesimalium tres istae hebdomadae, nempe Septuagesimae, Sexagesimae, et Quinquagesimae sunt introductae. Cum vero post statuta ieunia quorundam dierum infra duas, vel tres hebdomadas, quae praecedunt Quadragesimam, ieunia ista ad quadragenarium numerum referrentur, sub ritu Quadragesimae celebrata sunt, atque in Septuagesima *Alleluia, Gloria in excelsis*, et alia laetitia cantica fuere dimissa. Aliquando Romae dimittebatur *Alleluia* in ultima Antiphona Vesperarum Sabbati, quia officium Dominicæ non incipit nisi a Capitulo. In dimittenda autem hac laetitiae voce non unus fuit omnium Ecclesiarum usus. Nam ut ait Durandus Lib. 6. c. 24. quidam in ipso sabbato dimittunt *alleluia* ad Sextam, quidam ad vesperas, quidam vero ad nocturnum huius Dominicæ, et quidam ad Primam Dominicæ huius diei. Alexander II. statuit, ut ubique omitteretur *Alleluia* in Septuagesima, et eius loco diceretur *Laus tibi Domine Rex aeternæ gloriae*, neque eius rei rationem praeterit; quia nempe Ecclesia tunc incipit poenitentiae, et luctus mysteria celebrare.

II. Ecclesia incipit in Septuagesima legere Genesim, ut nobis ob oculos ponat hominis lapsum in persona Adæ, eius exilium e Paradiso, ubi illum Deus collocarat, poenitentiam illi impositam ad expiadandam culpam, et promissionem Mediatoris, et Reparatoris eius peccati. Ad secundum Nocturnum S. Augustinus supplicium explicat peccati Adæ, et peccati praesertim originalis, quod omnes homines contraxere. Non dicitur amplius *Te Deum*, quia tempus tristitiae est, quo solemnitas et laetitiae cantica supprimuntur. Singularis fuit usus Ecclesiae Turonensis S. Martini, quae ad Dominicam usque Passionis decantare solebat hymnum, ad exemplum Monachorum S. Benedicti. At Laudes non dicuntur amplius Psalmi Resurrectionis, et gloriae, *Dominus regnavit* et

Jubilate: sed eorum loco dicuntur *Miserere, et Confitemini*: quod ab aevo Amalarii reperitur. In Dominica Sexagesimæ ad primum Nocturnum legitur Historia secundæ aetatis Mundi, quae spectat ad Noe, et tempus Diluvii; estque Historia Reparationis humani generis post Diluvium, reparationis naturae nostræ per peccatum lapsæ figura. Collecta est Divi Pauli commemoratio, quia scilicet Romæ huius diei statio erat in Ecclesia S. Pauli; ubi Missa dicebatur. Vetustissima est apud Clerum abstinentiae inchoatio in Quinquagesima. Apparet in vita S. Udalrici Augustani Episcopi circa decimum saeculum, quod Clerici carnes manducare desinerent a Dominica ante Quadragesimam. Concilium Claromontanum anno 1095. sub Urbano II. ita statuit: *Nemo Clericorum a Quinquagesima carnes comedat*.

CAPUT V.

De die Cinerum.

I. Initium Quadragesimæ vocabatur *Caput ieunii*; atque ita vocata est Feria quarta Cinerum, postquam ab ea coeptum est ieunium Quadragesimale; verum officium permanit de Feria, quale erat, nec incipit esse de Quadragesima, nisi Dominicæ subsequenti, quae initium Quadragesimæ in Missali Gothico appellabatur. Primus iste ieunii dies adeo solemnis est, ut proprium officium nulli cedat solemnitati, quae eo die possit occurtere. Videsis s. Basilium, et antiquos Patres de primo diei ieunii disserentes, ut intelligas, quanta populorum frequentia convolaret ad Ecclesiam, ut ibi per preces, et praedicationem tam salutare tempus inchoaret. Quoad cinerum caeremoniam haec erat ratio peccatores poenitentiae addicendi. S. Ambrosius ad Virg. c. 8. poenitentiam cuidam Virginis indicens, lugubre praescribit vestimentum, cilicum et cinerem, totum corpus cinere aspersum. S. Isidorus Hispalensis de Officiis Ecclesiasticis Lib. 2. cap. 16. caeremoniae sensum exponit, ostenditque, illam aetate sua

fieri consuevisse, ut peccatores recordarentur se esse pulverem, animumque et cogitationem converterent ad mortem, quam pro peccatis suis meruissent.

II. Ritus aspergendi cinere poenitentes desumptus est quidem a Veteri Testamento, in quo passim legitur, Iudeos in moestiae indicium sacco opertos, cinere se conspersisse. Pro varietate Ecclesiarum variae et erant olim Orationum formulae, quibus cineres benedicebantur, ut in manuscriptis Pontificalibus et Missalibus videre est; in quibus etiam variae recensentur formulae, quibus super poenitentium capita cineres imponebantur. Illud quoque de cineribus istis adnotandum censeo, quod nempe non modo ab Episcopo benedicentur, sed et etiam aqua benedicta aspergerentur, ut pro comperto habemus ex plurimis manuscriptis Pontificalibus. Ex dictis deducitur, quod passim erudit Scriptores docent, sacros cineres, quibus initio Quadragesimae omnes adsperti solemus, ad solos publicos olim poenitentes pertinuisse, subsequentibus autem temporibus aliquos pietate insignes voluisse participes esse harum publicarum humiliationum, et cinere sacro etiam conspergi cum publicis poenitentibus; idque denique in communem iam transiisse consuetudinem saeculo XII. ac XIII. Neque deunt Ecclesiae, in quibus, ut testatur Johannes Grancolas, dantur cineres in limine maioris ianuae, quo loco dabantur olim poenitentibus, qui postea extra Ecclesiam remanebant. Apud plerosque hie mos inoleverat, ut postquam die Cinerum, accurrentium capitibus fuerant impositi sacri cineres, ii qui supererant religiose conservarentur, atque morientibus supponerentur. Profecto solemnre hoc erat apud Floriacenses. In quibusdam Ecclesiis ponebantur cineres in patina terrea, ut melius ostenderetur, quod homo, qui recipiebat cineres, de terra est, et in terram revertetur.

III. Accipiebantur cineres (1) nudis pedibus, et hoc

(1) Vide Grancolasm, *Commentarius historicus in Breviarium Romanum.*

servabatur Romae, ubi Papa ipse cum Cardinalibus, et Clero nudis pedibus procedebant ab Ecclesia S. Susannae ad Ecclesiam S. Sabinae, ut videre est in Ordinibus Romanis. Nonnullis in locis ferebantur ad processionem cicilia. Ad Offertorium iubebantur Poenitentes Ecclesia egredi, iuxta veterem Ecclesiae disciplinam ante Missam Fidelium. Romae in distribuendis cineribus, dicitur *Memento homo quia...* Cum vero distribuuntur Papae, nihil dicitur, ut advertit Ordo Romanus Amelii tempore Urbani VI.

CAPUT VI.

De Dominica prima, secunda, tertia, et quarta Quadragesimae.

I. Haec Dominica, Quadragesima appellata, toti Quadragesimario numero nomen dedit. In quibusdam Ordinariis legitur *Dominica initium Quadragesimae*, et Alcuinus ait: *Quadragesima incipit a sequenti Dominica post Quadragesimam*. Johannes Belethus cap. 93. Durandus Lib. 6. cap. 2. idipsum affirmant, quod nempe Quadragesima incipit a prima Dominica post Quinquagesimam. Post decimum saeculum Dominica ista saepius appellatur *Dominica Cereorum*, quia quicumque nimia licentia Bacchanalia transegerat, ad Ecclesiam veniebat, cerea offerens dona, ut ad publicam poenitentiam admitteretur. Observat Amalarius Lib. 4. cap. 19. quod hodie crebro repetitur Psalmus *Qui habitat*, tum in Missa, tum in Responsoriis, ut certamina, et tentationes memorentur, quibus vita nostra obnoxia est; et cum hoc Psalmo usus sit Daemon, ut Salvatorem tentaret, nos illum dicimus ad impetrandas vires contra astus, et artes Daemonis. Eloquentissimus est sermo S. Leonis in secundo Nocturno, indicatque, Quadragesimam Romae corporali quadragesinta dierum ieiunio fuisse distinctam, ut ieiunantium animi ad Festa Paschalia disponerentur. Necessitatem corrigendi mores his ieiunii diebus ostendit. Observat Durandus Lib. 6. cap. 28. quod in quibusdam Ecclesiis